

Андрій Кізима

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Володимир Мацишин

студент гр. ФМСм-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Юрій Мірошніченко

студент гр. ФМСзм-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Ігор Устиченко

студент гр. ФМСм-22,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Важливу роль у проведенні ефективної митної політики відіграє Державна митна служба України, яка є органом спеціальної компетенції і безпосередньо уповноважена державою здійснювати керівництво митною політикою в Україні. На сьогоднішній день, є ще ряд суб'єктів митних правовідносин, які безпосередньо впливають на них і відносяться до державних інституцій: Верховна рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України як органи загальної компетенції; Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України як органи спеціальної компетенції, але формування та реалізації митної політики держави не є для них пріоритетом, але вони приймають управлінські рішення щодо митної політики у межах своєї компетенції.

Визнаючи провідну роль державних органів загальної та спеціальної компетенції щодо митного процесу в Україні, не можна не відзначити роль суб'єктів митних правовідносин, які мають вплив на цей процес, зокрема різних політичні партії та суб'єктів з безпосереднім професійним інтересом, наприклад асоціації митних брокерів, яка є об'єднанням юридичних осіб, які мають ліцензію Державної митної служби на проведення брокерської діяльності у митній сфері.

На формування митної політики в Україні мають великий вплив і такі міжнародні інституції як Світова організація торгівлі, Всесвітня митна організація та Міжнародний валютний фонд.

Але безперечно основним суб'єктом митних відносин є Державна митна служба, яка у своєму становленні пройшла складний організаційний шлях становлення, на який мали вплив як суб'єктивні, так і об'єктивні чинники: 1991 - 1996 рік - Державний митний комітет України; 1996-2012 рік – Державна митна служба України; 2012-2014 – Міністерство доходів і зборів України; 2014-2019 – Державна фіскальна служба України; 2019 і по сьогоднішній день – Державна митна служба України.

Характерним для етапу функціонування Державного митного комітету України є те, що це був період становлення не тільки митної системи України, але

і цілої держави взагалі і зрозуміло, що це був шлях проб і помилок. У той період управління митними процесами у країні на макрорівні здійснювалось Державним митним комітетом, який підпорядковувався Кабінету міністрів України і на мікрорівні митницями України.

Створення Державної митної служби України як нової організаційно-ієрархічної форми, співпало з прийняттям у 2012 році нової редакції Митного кодексу України, що сприяло встановленню більш чітких правил митної діяльності у країні, але поряд з цим Державній митній службі України було заборонено самостійно видавати нормативно-правові акти у сфері митної справи, натомість це право було надано Міністерству фінансів України. Але загалом, цей етап становлення митної служби можна вважати позитивним, що проявилось і у встановленні більш тісних зв'язків із зарубіжними партнерами та гармонізацією вітчизняного митного законодавства із законодавством Європейського співтовариства.

Наступний етап еволюції митної служби, є одним із найбільш суперечливих і вважається, що він не був ефективним стосовно прогресу безпосередньо митної служби і на нього мав вплив політичний фактор і бажання збільшити надходження до бюджету за рахунок митних платежів, тобто було домінування фіскальної функції, яка не є притаманною для митної сфери, по крайній мірі у світовій практиці. Відбувся процес об'єднання та реорганізації Державної митної та податкової служби України в Міністерство доходів і зборів і наслідком такого управлінського рішення стала втрата кадрів суто митного напрямку, відповідного технічного забезпечення, тому що функції і призначення податкової і митної служб, все таки є різним.

Ще одним висновком з цього процесу об'єднання, є те, що не весь міжнародний досвід, а такі форми організації митної служби присутні у Європейському Союзі, є прийнятним для нашої країни, його запозичення має відбуватись із врахуванням національних традицій, менталітету тощо.

Наступний етап характеризується реорганізацією Міністерства доходів і зборів України шляхом утворення Державної фіскальної служби України і яка координувалась у своїй роботі Кабінетом Міністрів України. Цей крок якихось ефективних результатів у діяльності митної служби не приніс, це була спроба покращити попереднє управлінське рішення щодо об'єднання податкової та митної служб у Міністерство доходів і зборів. Навіть із самої назви органу, впливав пріоритет фіскальної функції над іншими, що не сприяло покращенню взаємовідносин суб'єктів бізнесу і держави.

Етапом, який триває і досі, є функціонування Державної митної служби України як центрального органу виконавчої влади, головним завданням якого є реалізація державної митної політики у країні. Вся діяльність як оперативна, так і стратегічна, Державної митної служби України координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Цей етап триває і зараз і вважається що діяльність митних органів в усіх напрямках, а саме кадровому, технічному забезпечення, законодавчому значно поживалась, цьому сприяла і перспектива вступу України до Європейського Союзу.

В економічній літературі існує точка зору, що «фактично у суто змістовному плані під час побудови митної системи Україна пройшла шлях від французької до британської моделі» [2, с.10].

У формуванні ефективної структури Державної митної служби визначальним моментом став перехід на формат єдиної юридичної особи, в організаційному плані це характеризується функціонуванням митниць як відокремлених підрозділів Державної митної служби.

Такий підхід до організації роботи митної служби дозволяє відновити вертикаль управління митною діяльністю, яка була порушена при створенні і функціонуванні попередніх організаційно-ієрархічних варіантах побудови митної служби; власні її інституції стають більш інституційно спроможними; активізуються питання боротьби з корупцією, оновлення та посилення професійності кадрів, інформаційної політики, формування ефективної матеріально-технічної бази, впровадження ІТ – технологій у митний процес тощо.

Подальше вдосконалення діяльності Державної митної служби вбачається у перспективах вступу України до Європейського Союзу, що відповідно вимагає приведення української практики митної діяльності до європейської.

Так, зокрема прогресивною формою, яка потребує подальшого впровадження у митній сфері є інститут авторизованого економічного оператора (АЕО); процедура спільного транзиту (NCTS), учасником якого Україна вже є і яка дозволяє спростити митні формальності при перетині митного кордону.

Війна, яка триває в Україні, пришвидшила появу спільних пунктів пропуску на кордонах з країнами ЄС, процедур спільного транзиту та спільних програм з ЄС, зокрема «Єдиний ринок», оперативного обміну інформацією між митними органами різних країн із застосуванням відповідних автоматизованих програм і принципів «Єдиного вікна», «Одна зупинка», «Митниця», допуску українських товарів на європейський ринок внаслідок прийняття економічного «безвізу».

Таким чином, іде швидкий процес інтеграції української митної системи до європейської, що в свою чергу впливає і на ефективність діяльності Державної митної служби України.

Список використаних джерел:

1. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: Монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. 332 с.
2. Слободян В. В. Моделі організації митної служби України за роки незалежності: переваги та недоліки. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 5 (22). С. 8-12.
3. Саварець А. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. К., 2017. 22 с.